

PRZEGLĄD

ROLNICZY, HANDLOWY I PRZEMYSŁOWY

Pismo bezpłatne, wychodzące dwa razy na tydzień

przy

DZIENNIKU WARSZAWSKIM.

N° 8.

WARSZAWA. — NIEDZIELA

Dnia 16 (28) Sztycznia 1855 roku.

WIADOMOŚCI URZĘDOWE.

Rada administracyjna na posiedzeniu z dnia 17 (29) grudnia 1854 roku udzieliła: Sebastianowi Schützenbach oraz Fryderykowi i Ludwikowi Wrede, list przyznania do d. 21 kwietnia (3 maja) 1858 r. trwać mający, na wprowadzenie wynalazku pod d. 21 kwiet. (3 maja) 1853 r. na lat pięć przez rząd Austriacki patentowanego, na aparat pomysłu pier-

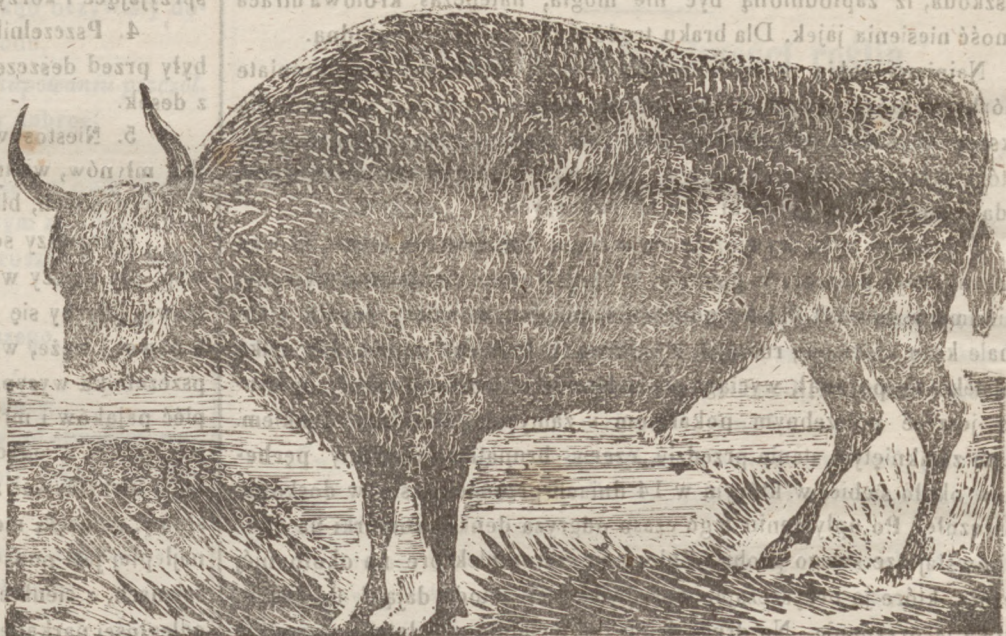
BYDŁO ROGATE.

Wół (bos) jedno z najużyteczniejszych i najbar-

dziej znanych zwierząt domowych, zwierzę które nas żywi, ubiera, jest naszym towarzyszem w pracy, któremu po największej części winniśmy naszą kulturę, bo przez przyswojenie go i użycie do uprawy ziemi, uczyniony został pierwszy krok cywilizacji; należy do rzędu dwu-kopytkowych i do rodziny rogacizny. Czy protoplasta teraźniejszego naszego bydła jest *Bawół* (*B. bubalus*), przedstawiony na powyższej figurze, czy *Tur* (*B. urus*), czy też inny jeszcze jaki gatunek, to dotąd nie jest rozstrzygnięte, ale to pewna, że jeszcze w czasach dawnych rzymian, znajdowało się, podobne do naszego, rogate bydło, jak to z opisu ich poetów i innych autorów pokazuje się, i dla tego wielu naturalistów przypuszcza, że to bydło jakie dziś mamy, stanowi rodzaj pierwotny, nie uległy radykalnej zmianie od swego początku. Zdanie to najbardziej popiera bydło stepowe, które charakter swój rasowy ciągle zachowuje, chociaż w łączeniu z bydlęm chodowanym rozmaite tworzy odmiany, noszące jednak główne pierwotne cechy.

Samce używani do rozmnażania, nazywani są stadnikami, młode byczkami; samice w pierwszym roku jałoszkami, a po cielęciu krowami. Młode nie mające roku, tak samce jak samice, nazywamy cielętami.

Wół na przodzie nie ma ostrych zębów, ale w tylnej części szczęki ma ich po ośm płaskich, kłów nie ma wcale, tylko 24 tronowe, po sześć w każdej żuchwie. Na kości czołowej ma zwykle rogi, które u rozmaitych gatunków rozmaitej są wielkości i kształtu. Kości mają grubsze i mocniejsze niż u konia, za to mięśnie większe, rosna przedź i przedź też zdolne są do rodzenia. Bydło rogate lubi spokojność, tam gdzie żyje w naturalnym prawie z dzikością graniczącym stanie, objawia się u nie-

go więcej siły, życia iniekiedy nawet w hodowanym bydle daje się postrzedz charakter dzikości ich przodków stepowych. Nie rzadko zdarza się widzieć bydło srożące się na widok psów i ryjące ziemię rogami i nogami, a nawet rzucające się na przedmiot swego gniewu, krowy nawet biją się często między sobą i zadają sobie śmiertelne nie raz rany; a rozjuszony byk jest najniebezpieczniejszym ze zwierząt jakie żyją w Europie, i podobno nawet dla afrykańskiego lwa mógłby być nie do pogardzania przeciwnikiem.

W składzie kości wołu widzimy wyższy przód niż tył krzyża, rzadko które odmiany pokazują równą wysokość tych dwóch wymiarów i to zdaje się naprowadzać na wniosek, że natura przeznaczyła wołu do życia w lasach wzgórzystych z bagnami i wądołami, bo wszystkie zwie-

rzęta żyjące na najwyższych szczytach gór, mają wyższą tylną część krzyża niż przy łopatkach. Ślady pierwotnej rasy bydła rogatego w stanie dzikości, nietrafiają się nigdzie na szczytach gór, tylko na leśnych spadziściach gór i w torfowych sapach. Rogi zdają się nie na to być im dane, żeby się niemi broniły lub napastowały, ale do przedzierania się w gąszczach lasu i zaroślach. Jakkolwiek rogaczna daje się utrzymywać na górach, łatwo jednak zauważyć z ich ostrożnego stąpania w tych miejscach, że taki rodzaj gruntu jest im obcy.

Wiek rogaczny do piątego roku poznać się daje jak najściślej z zębów; później można się o dwa lub trzy lata omylić, tém bardziej że rodzaj pożywienia i utrzymywanie na paszy polnej lub w oborze, znacznie wpływają na pędsze lub wolniejsze tępienie, osłabienie i wypadanie zębów.

(Dalszy ciąg nastąpi).

P S Z C Z O Ł A.

(Dalszy ciąg).

Powstanie pszczół.

Tredy zapłodniają królowę w powietrzu podczas latania, w południowych godzinach od 1 do 3, gdy jest ciepło i słońce świeci. Jednorazowe zapłodnienie wystarcza na całe życie królowej. Jeżeli nastąpiła przeszkoda, iż zapłodniona być nie mogła, natenczas królowa utracą zdolność niesienia jajek. Dla braku trędów zaś staje się nieplodną.

Najpierw robią pszczoły robocze małe, regularne, sześć-graniaste komórki, w które przychodzą jajka na pszczoły robocze; potem robią większe, w które przychodzą jajka na tredy; a narescie największe, w które składają jajka na królowe. W braku komórek dla jaj na tredy, składa je królowa w komórki pszczół robozych.

Z każdego jajka wywija się w ciągu dni czterech czerw, które opatrzone przez pszczoły w pokarm, w przyzwitem cieple utrzymywane, do siódmego dnia tak daleko podrośnie, że dno komórki napelni i doskonale koło uformuje, ruszając się głową i końcem ogona. Jak tylko tak daleko się posunął, wyciąga się w komórkę prosto; pszczoły opatrzą go jeszcze potrzebnym pokarmem i zamykają komórkę denkiem.

Tym zamkniętym stanie przedzie czerw brunatno-czerwony pęcherzyk w około siebie, w którym w 14 dniach przemienia się w doskonałą pszczołę. Po upłynieniu tego czasu odgryza denko komórki na około i powstaje ze swego grobu. Zbiorą się zaraz niektóre na około niej pszczoły, które ją oczyszczają, cokolwiek jęj miodu dają, i do swego państwa ją przyjmują. Na drugi dzień już wylatuje i ułatwia wszystkie prace innych pszczół, zarówno z niemi pracując. Komórkę zaś z której wyszła, natychmiast wyczyszczają, wyporządzają i dla nowego jajka przygotowują.

Przymioty i położenie okolicy dla pszczół.

Okolica nie zbyt zimna, mało wód mająca, nie górzysta i nie wystawiona na wichry; okolica dalej, w której znajduje się wiele roślin i drzew lubionych od pszczół, najodpowiedniejszą jest do chodowania pszczół. Następujące drzewa, krzewy i rośliny odwiedzają pszczoły najbardziej, jako: lipy, jabłonie, gruszki, wiśnie, śliwki, aprywkozy, pomarańcze, melony, cytryny, brzoskwinie, akacje, klony, jodły, balsamiczne topole, bzy, Brzezina, buczyna, topole, dęby, więzy, brzośty, olchy, jesiony, osiki, leszczyna, wierzbina, kasztany, głóg pospolity i głóg biały, świętojanki, tureckie bzy, ligustr, róże, agresty, jeżyny, rzepy i rzepiki, gorczy-

ca, mak, słoneczniki, grochy, bób, łopian, koniczyzny i sparcety, wyka, tataraka, porzeczki i maliny, łopucha, ogórki, cypresy, osty, kminek, świętojańskie ziele, lak, jacynty, lewkonje, hizop, korjander, dyunie, sporrek, lewenda, miodunka, melisa, żywokost, rumianek, cebula, majeranka, martwe pokrzywy, mięta, szatwja, pasternak, selery, pietruszka, jaskry, kluczyki, dzwonki, szafran, krokosz, tulipany, rezeda, lilje, stokrotki, nostrzyk, chwiełki, bratki, bławatki, macierzanka, wrzos i wiele gatunków trawy.

Położenie i urządzenie pszczelnika.

Zakładając pszczelnik, trzeba w wyborze miejsca bardzo być oględnym, przyczem następujące prawidła zachować należy:

1. Pszczelnik powinien znajdować się w miejscu takim, które ma dostęp wolnego powietrza i światła słonecznego, jest ciepła, a zasłonięta od wiatrów, mianowicie wschodnich i północnych, które niedochodzą zgiełki i wrzawa, ni dym, ni kurz, ni jakiegokolwiek wstrząśnienie.

2. Powinien być daleko od znacznych wód i bagien, gdyżby wiele pszczół przez nagłe wiatry wyginać w nich mogło.

3. W bliskości pszczelnika znajdować się także powinny niskie drzewa i krzewy, łąki, ogrody, rzepy i rzepiki, koniczyzna i lucerna, lipowa aleja i mały strumyk; wszystkie te przedmioty nader są pszczelnictwu sprzyjające i korzystne.

4. Pszczelnik należy tak urządzić, aby ule lub kószki osłonięte były przed deszczem i słońcem, oraz przed upałem słońca, pokryciem z desek.

5. Niestosowne położenie dla pszczelnika jest: blisko stodół, kuchni, młynów, wiatraków, browarów i gorzelni, blisko dróg bitych i wiele ujeżdżanych, blisko gnojowni i wyhodków.

Obrawszy sobie miejsce według wymienionych tu prawideł i uwag, nie należy w bliskości 30 kroków na około pszczelnika cierpieć trawy, gdyżby się w niej mogły utrzymywać żaby, ropuchy, jaszczurki, a nawet i węże, wszystko pszczół nieprzyjaciele. Dobrze jest na około pszczelnika wysypać zwirem. W samym pszczelniku zaś nie trzeba cierpieć pajaków i mrówek. Jeżeli nie masz w bliskości strumyka lub stawu, należy w ogrodzeniu pszczelnika w płaskich naczyniach lub korytkach utrzymywać zawsze świeżą czystą wodę, w którą narzucać trzciny, słomy, gałązek, mchu i t. p., aby się pszczoły nie topiły. Ule i kószki najlepiej jest poustawiać w odpowiednio zbudowanym domku o trzech ścianach, z cienkich desek, z mocnymi ławami, i opasać go w stosownej odległości parkanem, lub wysokim płotem. Tym sposobem najlepiej zabezpieczyć się pszczoły i od złych ludzi, i od zwierząt. Domek taki można postawić sobie tanim kosztem, ze czterech dostatecznie mocnych słupów, związanych poprzeczami i ryglami, obitych i pokrytych cienkimi deskami. Spodnie kószki powinny być na łokieć od ziemi wyniesione, a nad niemi mogą znajdować się dwa i trzy rzędy jeszcze. Do ław, na których kószki stoją, trzeba przytwierdzić wąskie deski na dół pochylone, na którychby pszczoły wylatujące, czy przylatujące, odpoczywać mogły. W tyle za domkiem pszczelnym powinna znajdować się przestrzeń na cztery stopy szerokości, aby pszczelarz mógł wykonywać wszelkie około kószek roboty, nieprzeszkadzając pszczołom ni z przodu, ni z boków. Pochyłość dachu powinna być na tył zwrócona, aby ociekający deszcz nie naprzykrzał się pszczołom. Nawet ławy powinny być nieco na tył pochylone, dla tém pędszego ociekania wilgoci, bądź z de-

szczu, bądź też z ulów i kószek powstałej. Kószek i ule ustawiają się o pół łokcia jeden od drugiego odległy.

Pod względem kierunku, na którą stronę wystawić pszczelniki wylotami, nie jednego jeszcze są zdania; południowo-wschodnią stronę uważają wszakże za najlepszą. Tymczasem inni pszczelarze żądają, aby wyloty zwrócone były ku północy, podając na to następujące przyczyny:

1. Pszczoły lubią wprawdzie latać na słońcu, wolą atoli mieszkać w chłodzie.

2. Przy wylotach na północ zwróconych, nie ginie tyle pszczoł, jak przy zwróconych na południe, gdzie rychlej słońce wywabia pszczoły, chociaż jeszcze jest za zimno.

3. W kószkach i ulach na północ wylotami obróconych, pracują pszczoły, o ile z doświadczenia wiadomo, bardziej i pilniej, jak w obróconych na południe lub na południowy wschód.

4. Promienie słoneczne nie naprzykrzają się też tak pszczołom, na północ wylot mającym, a zatem więcej pracować mogą.

5. Przy kierunku południowym większy zapach miodu, który łatwiej sprowadza złodziei.

6. Wiadomo z doświadczenia mareszcie, że ule i kószek zwrócone ku północy, wydają mocniejsze roje i więcej miodu, skąd oczywisty dowód, że kierunek ten całkiem odpowiedni jest dla zarodu.

Począć poznać dobre kószek i ule, i na co uważać przy kupowaniu pszczoł.

Przy wylataniu pszczoł z ula poznać można jego dobroć:

1., po zwinnym, prędkim i rzeskim locie;

2., po wesołym graniu przed ulem, t. j. lataniu w tę i w ową stronę;

3., po siedzeniu pszczoł przed otworem wylotowym ze spuszczoną główką, a wzniesionym tyłem; po trzepotaniu, czyli ruszaniu na krzyż skrzydełkami; i

4., po wynoszeniu umarłych pszczoł dnia pierwszego.

Niekorzystne znaki dla ula pszczoł są te:

1., opieszałość w naprawie i zarabianiu nowej węzy;

2., nieczynność pszczoł siedzących spokojnie przed otworem wylotowym, a obchodzących się z powracającymi z roboty jakoby ze złodziejami;

3., mało co, albo nie roboty u nóg powracających z roboty;

4., zlekcezenie kószek lub ula po kilku pięknych dniach;

5., większa liczba trędów jak pszczoł roboczych;

6., coraz bardziej zmniejszająca się liczba pszczoł wszystkich;

7., szerokie rozpościeranie skrzydełek i smutne bieganie;

8., spokojna i posępna siedzenie niektórych pszczoł przed otworem wylotowym wśród pięknych i pogodnych dni.

Na co jeszcze, kupując pszczoły, uważać należy:

1., im ul obfitszy w pszczoły, tym lepszy, jeżeliby innéj nie miały wady;

2., obfitość pszczoł poznać można latem: po zwawym i mocnym locie, po pilnym noszeniu, po osadzaniu otworu wylotowego, i po ciągłym a wesołym graniu; a zimą: po żywym a ciągłym szmerze w ulu, gdy się w niego sztuka;

3., smutek pszczoł znakiem jest, że mają głód, albo że utraciły matkę;

4., węza niepowinna być stara; czteroletnia już jest niezdatna do zapłodu. Kolor ciemno-brunatny węzy, jest znakiem jej starości;

5., dobry rój powinien być tak ciężki, iż go żywić nie potrzeba;

6., ul nie powinien być bez królowej.

Zważając na powyższe wymienione uwagi i punkta, jeszcze przy kupowaniu pszczoł następujące reguły zachować potrzeba:

1., kupować tylko roczne, lub dwuletnie pszczoły;

2., kupować pszczoły na wiosnę i podczas rojenia, jednak najdalej do 15 czerwca, aby rychłe roje mogły się jeszcze zaopatrzyć w potrzebną żywność;

3., kupując pszczoły w bliskości, należy stare ule postawić na nowe stanowisko przed pierwszym wylotem, w innym bowiem razie stałyby się złodziejami;

4., dobrze jest także kupować pszczoły w jesieni, gdyż można podczas zimnego poranka przewrócić kószkę i obejrzeć wszystko wewnątrz, bez narażenia się;

5., kupowanie późnych rojów wtenczas tylko na co przydać się może, jeżeli się ma podostatek miodu do żywienia;

6., lepiej jest rozpocząć chów pszczoł od kilku, a dobrych, aniżeli od wielu ulów, ale niepewnych lub mizernych. (D. c. n.)

Przymioty i właściwości roślin.

Części i narzędzia roślin.

U roślin ze znacznymi częściami płciowymi, rozróżniamy następujące główne części:

1., korzenie;

2., cebulki i głąbiki;

3., macica;

4., pień (odziełek) z gałęziami, gałązkami, pąkówkami i oczkami, zdźbło i łodyga z kolankami, cierniem, kolcami, szczecina i włoskami;

5., liście ze swoimi trzonkami (szypułkami), z kolcami i mohem;

6., wąsy i okreciny, np. u chmielu, wina i t. p.;

7., kwiecie (kwiat) z płciowymi częściami (naczyniami), jako to: niciami pyłkowymi, pręcikami, pyłkową pochewką i pyłkiem, tudzież z naczyniami miodowymi i słupkiem;

8., torebki (główki) nasienne, strąki, łupiny, pochewki (kapsułki), kłosa, wąsy (pliwki), główki (pałki), kiście i dna owocowe;

9., nasienie (sienie).

Korzenie.

Korzenie mają następujące nazwiska:

1., korzonki ssące, czyli włókienkowe (wąsy, promyki);

2., korzonki żyłkowate, czyli włochate (kosmaciny);

3., macica, czyli korzenie główne;

4., korzenie powierzchni, czyli powietrzne.

Korzonki ssące (wąsy, promyki).

Korzonki te, które są przezroczyste, cieńsze i jaśniejsze od włochatych, wyciągają ze ziemi pożywienie dla roślin w całej swój rozciągłości, i przeto szczególnie do ich utrzymania się przyczyniają. Wiele gatunków jednorocznych ziół i traw tylko w korzonki ssące są opatrzone. U największej części tych korzonków znajduje się na końcu korzonkowy gruczołek w kształcie klinika, a często i delikatna powłoczka

